

Justyna Siemionow

Uniwersytet Gdański, Polska*

E-mail: justyna.siemionow@ug.edu.pl

ORCID: 0000-0003-3831-3515

Wsparcie rozwoju psychospołecznego ucznia – propozycja nowego modelu działań poradni psychologiczno-pedagogicznej**

Summary

SUPPORTING PSYCHOSOCIAL DEVELOPMENT OF A PUPIL – A PROPOSAL OF A NEW MODEL OF A PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL COUNSELLING CENTRE**

Psychological and pedagogical counselling is a multidimensional activity that is permanently inscribed in the school environment. The main goal of counselling in schools is to recognise educational, emotional and social needs of adolescents as well as to offer them support in solving problems and contribute to a perfect realisation of harmony in their development.

Changes in pupils' characteristics, emerging technologies, and paradigm shifts in the disciplines themselves predict unique opportunities and challenges for the future.

In this paper I aim to present the activity of the psycho-pedagogical centres in a new perspective which is much more efficient and explicitly includes counselling actions and psychological support for pupils, their parents and teachers. The model under discussion brings many benefits in the field of counselling activity within the school at different levels. Therefore, it contributes to a higher level of effectiveness of psycho-pedagogical activities. The relations with the families and teachers are an important element of the presented counselling activity. The family's involvement in school life is achieved through participation in parents' meetings, lectures, main teaching classes or in any other activity from or outside the curriculum. In intervention situations a specialist's role is to guide the parents with the aim of modelling their children's behaviour. The groups of specialists are not only permanently attentive to pupils' needs but their emotional, social and behavioural problems as well. The specialist has a double role in the school environment: a preventive and an intervention role

---

* Adres: Wydział Nauk Społecznych, ul. Jana Bażyńskiego 4, 80-309 Gdańsk

** Finansowanie publikacji: Uniwersytet Warszawski

in order to deal with the above mentioned situations and difficulties. The presented article also includes an example of such a model in one of the schools.

Keywords: psychological and pedagogical support, pupils' psychosocial development, model of action, pedagogical innovation

red. Paulina Marchlik

Wprowadzenie

Poradnictwo psychologiczno-pedagogiczne jest profesjonalną pomocą i wsparciem dla uczniów oraz ich rodziców w zakresie zaspokajania potrzeb, realizowania zadań rozwojowych jak również doskonalenia określonych umiejętności, w tym kompetencji społecznych. W polskim systemie oświaty zapewnienie uczniom oraz ich rodzicom dostępu do poradnictwa tego typu jest powszechne, a korzystanie z niej dobrowolne. Pomoc psychologiczno-pedagogiczna jest bardzo ważnym elementem działania każdej szkoły, a za jej planowanie, realizację i organizację odpowiada dyrektor danej placówki. Ramy prawne tej działalności wyznacza aktualne Rozporządzenie MEN z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach. Zmieniające się na przestrzeni lat 2010–2017 modele wspierania uczniów oraz ich rodziców proponowane przez MEN zmierzały do tego, aby pomoc psychologiczno-pedagogiczna była udzielana uczniom jak najwcześniej oraz była adekwatna do ich indywidualnych potrzeb.

W prezentowanym opracowaniu przyjęto rozumienie poradnictwa psychologiczno-pedagogicznego jako:

- działań zmierzających do rozwiązywania normatywnych reakcji kryzysowych wynikających z trudności pojawiających się w realizowaniu zadań rozwojowych;
- wsparcia uczniów oraz ich rodziców w procesie podejmowania ważnych decyzji życiowych związanych z realizacją zadań rozwojowych;
- diagnozy mocnych stron (potencjałów) uczniów oraz włączenia ich w cykl pracy wychowawczej;
- identyfikacji czynników blokujących prawidłowy rozwój psychospołeczny uczniów.

W tak ujmowanym procesie poradnictwa można wyróżnić kilka etapów potrzebnych dla osiągnięcia pożądaných zmian. Pierwszy to tworzenie warunków

sprzysiężających rozwiązaniu problemu, diagnoza bieżącego problemu, poszukiwanie czynników utrudniających rozwiązanie problemu, poszukiwanie nowych sposobów rozwiązania problemu, opracowanie programu działania i wprowadzenie programu do realizacji (Czabała, 2015, s. 23–24). Te uniwersalne etapy w zakresie realizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej wymagają dostosowania do specyfiki szkoły, jej organizacji pracy oraz uczniów i kadry pedagogicznej. Pozwala to na osiąganie zakładanych celów oraz wysokiego poziomu efektywności realizowanych działań.

Celem artykułu jest przedstawienie nowatorskiej koncepcji funkcjonowania poradni psychologiczno-pedagogicznej (PPP), polegającej na wprowadzeniu na stałe zespołu specjalistów: psychologów, pedagogów, logopedów oraz doradców zawodowych na teren szkoły, a tym samym wkomponowanie w działania edukacyjne i wychowawcze pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Proponowany model łączy klasyczne, znane do tej pory funkcjonowanie poradni z nowymi rozwiązaniami, co w przyszłości może doprowadzić do wypracowania modelu pośredniego o wysokim stopniu efektywności w zakresie realizowanych zadań. Osiągnięcie satysfakcjonującego modelu w zakresie omawianego zagadnienia wymaga długofalowych i złożonych badań wpisujących się w eksperymentalną działalność pedagogiczną. Aktywne przenikanie się struktur poradni psychologiczno-pedagogicznej i szkoły, czyli powszechnie współpracujących, ale odrębnie funkcjonujących instytucji, to kluczowa zmiana w prezentowanej koncepcji. Można to również określić jako nowy wymiar współpracy tych instytucji. Do podstawowych zadań poradni psychologiczno-pedagogicznych należy diagnozowanie dzieci i młodzieży, co w konsekwencji prowadzi do wydania odpowiedniej opinii lub orzeczenia. W przypadku wydawania orzeczeń, zadanie to mogą realizować tylko publiczne poradnie. Warto w tym miejscu podkreślić, że liczba tego typu placówek aktualnie wynosi ponad siedemset, w tym niepublicznych – niespełna sto trzydzieści i systematycznie wzrasta (dane IBE <http://cf.datawrapper.de/Geonn/1/>).

Potrzeba modyfikacji w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej realizowanej na terenie szkoły wynika z kilku zasadniczych przesłanek. Po pierwsze z uwagi na dynamiczne zmiany w otaczającej rzeczywistości, mamy obecnie do czynienia ze zjawiskiem akceleracji i retardacji w rozwoju człowieka, swoistą kumulacją określonych problemów w psychospołecznym funkcjonowaniu dzieci i młodzieży (Feldman, 2018), co wiąże się z zapewnieniem uczniom, na różnych etapach ich rozwoju wysokiej jakości wsparcia w zakresie realizacji zadań rozwojowych w procesie wychowania. Po drugie niezbędne w zakresie pracy z uczniami jest rozpoznanie ich indywidualnych potrzeb oraz podążanie za nimi

w zakresie realizowanych działań, także grupowych. Po trzecie równie ważne staje się rozwiązywanie bieżących sytuacji problemowych w szkole i niezwłoczne reagowanie na pojawiające się trudności. Wreszcie warto podkreślić potrzebę systematycznego rozwoju nauczycieli poprzez transfer wiedzy oraz rozwój kompetencji w aspekcie pomagania swoim podopiecznym i ich rodzicom.

Istniejący model pracy poradni psychologiczno-pedagogicznych

Wyraźna zmiana potrzeb i oczekiwań społecznych wobec poradni psychologiczno-pedagogicznych – instytucji funkcjonujących w systemie oświaty, jaka nastąpiła w ostatnich 30. latach, doprowadziła do sprofilowania ich działalności jako diagnostyczno-terapeutycznych. Jeszcze w latach 80. XX w., nosiły one nazwę poradni wychowawczo-zawodowych, opisywanych jako ambulatoria diagnostyczne (Kargulowa, 1986). Dominacja działań diagnostycznych nad terapeutycznymi, co miało miejsce w latach 90. ubiegłego wieku, kreowała model poradni jako placówki diagnostycznej, w której realizowano specjalistyczne badania służące identyfikacji zjawisk edukacyjnych (Skałbania, 2016, s. 235). Obecnie poradnie psychologiczno-pedagogiczne, w których podejmuje się różne, często nowatorskie formy terapii, są ukierunkowane na realizowanie wielowymiarowej pomocy i wsparcia dla uczniów na różnych etapach edukacyjnych oraz współpracę z rodzicami. W ofertach poradni dostępnych na ich stronach internetowych można znaleźć takie formy działań terapeutycznych, jak: różne formy warsztatów skierowanych do uczniów oraz ich rodzin, psychoterapię indywidualną dla uczniów i rodziców, terapię pedagogiczną, zajęcia edukacyjno-instruktażowe dla rodziców dzieci z różnymi niepełnosprawnościami, a także m.in. zajęcia Integracji Sensorycznej czy EEG Biofeedback. Taki zakres działań zbliża poradnie do środowisk rodzinnych uczniów oraz ich potrzeb. Współczesne instytucje tego typu są bardziej prorodzinne aniżeli proszkolne, bardziej terapeutyczne niż diagnostyczne, co wskazuje na eklektyczny model ich działania, który cechuje dynamiczność, duża zmienność i brak stałości. Poza realizacją wytycznych wynikających z właściwych aktów prawnych określanych przez ministerstwo edukacji, poradnie reagują na potrzeby swojego środowiska lokalnego i rozwiązują jego aktualne problemy (Skałbania, 2016, s. 236).

W oparciu o zasady działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, które regulują przepisy rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych

PPP, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz.U. poz. 199 oraz z 2017 r. poz. 1647), można stwierdzić, że poza wydawaniem opinii oraz orzeczeń, zadania publicznych i niepublicznych poradni pozostają te same, a co najważniejsze nadal aktualne. Czego dotyczą zatem proponowane zmiany w funkcjonowaniu poradni psychologiczno-pedagogicznych? Do tego zagadnienia przejdę w kolejnej części artykułu.

Wsparcie psychologiczno-pedagogiczne w nowej odsłonie – potrzeba zmian – wybrany przykład

Gdańska Fundacja Oświatowa (GFO) działająca na podstawie ustawy z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (tekst jednolity Dz.U. z 2016 r., poz. 40), ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (tekst jednolity Dz.U. z 2016 r., poz. 1817) oraz Statutu GFO wprowadziła – zakładając w 2003 r. Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną „Osiek” – innowacyjny model wsparcia rozwoju uczniów do kierowanych przez GFO szkół i przedszkoli. Na podstawie kilkunastoletniego doświadczenia pracy z uczniami, ich rodzicami oraz nauczycielami wypracowano nową formułę działalności poradni, tym samym modyfikując organizację pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkołach prowadzonych przez GFO. Przystępując do realizacji tych działań przyjęto następujące założenia, które wyznaczają nowy wymiar pomocy psychologiczno-pedagogicznej realizowanej w szkołach GFO:

- pracownicy poradni realizują swoje zadania bezpośrednio w środowisku szkolnym, co gwarantuje wnikliwą analizę sytuacji dydaktyczno-wychowawczych, dokładne określenie problemów, czynników leżących u ich podłoża, ponadto stwarza to możliwość stałego kontaktu z uczniami, jak i nauczycielami;
- specjaliści zatrudnieni w poradni mają szersze kwalifikacje i uprawnienia, w porównaniu do tego typu specjalistów pracujących w szkołach, przez co zakres i sposób udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej wykracza poza zwyczajowe standardy procedury szkolnej, a co się z tym wiąże, bardziej odpowiada na potrzeby uczniów, rodziców i nauczycieli;
- dyrektor poradni, jako bezpośredni przełożony w/w pracowników, a jednocześnie posiadający kwalifikacje do pracy w poradni psychologiczno-pedagogicznej ma znacznie wyższe kompetencje do sprawowania nadzoru

pedagogicznego (nad działaniami z obszaru pomocy psychologiczno-pedagogicznej) niż dyrektor szkoły, co zdecydowanie podnosi jakość pracy i oferowanych form pomocy, a także ma znaczenie dla ewaluacji realizowanych działań, tym samym pozostając w ścisłym związku z osiąganym poziomem ich skuteczności;

- w sytuacjach wymagających podjęcia szybkiej decyzji w sprawie ucznia i zastosowania konkretnych, natychmiastowych oddziaływań, jest to możliwe z uwagi na to, że pracownicy poradni stanowią zespół podejmujący zintegrowane działania ukierunkowane na rozwiązanie danego problemu.

Powyższe założenia sprzyjają realizacji nadrzędnej zasady w edukacji, czyli indywidualizacji, która nie będzie możliwa bez dokładnego rozpoznania i wykorzystania potencjałów ucznia, co odbywa się w oparciu o rzetelną, pochodzącą z wielu źródeł wiedzę o uczniu. Kluczowe są tu takie źródła jak: informacje i zalecenia zawarte w opiniach i orzeczeniach – właściwe ich rozumienie jest podstawą do prawidłowego organizowania procesu dydaktycznego i wychowawczego; informacje przekazywane od rodziców uczniów, mają oni pełną wiedzę dotyczącą rozwoju dziecka, jego przebiegu oraz ewentualnych trudności. Bardzo ważna jest także wiedza pochodząca od specjalistów diagnozujących uczniów czy też pracujących z nimi w trakcie zajęć terapeutycznych (MEN, 2010, s. 9–10). Wzajemne przenikanie struktur poradni i szkoły umożliwia zatem dokładne poznanie ucznia i jego środowiska rodzinnego oraz określenie jego rzeczywistych potrzeb i możliwości. Specjaliści podejmują swoje działania w środowisku szkolnym ucznia, w trakcie naturalnych, codziennych zajęć, dokonując tym samym obserwacji ciągłej, co sprzyja rzetelnej, wielowymiarowej diagnozie ucznia. Obecność specjalistów w przestrzeni szkolnej zdecydowanie sprzyja tworzeniu się wzajemnych relacji pomiędzy uczniami, rodzicami i nauczycielami. Buduje to poczucie bezpieczeństwa zarówno po stronie uczniów, jak ich rodziców, co w konsekwencji przekłada się na wyższy stopień otwartości i wzajemnego zaufania wszystkich osób zaangażowanych w pomoc psychologiczno-pedagogiczną oraz jej beneficjentów. Po raz kolejny warto zwrócić uwagę, że kumulacja wskazanych tu czynników umożliwia pracownikom poradni, a także nauczycielom, właściwe rozpoznawanie kontekstów wychowawczych i rozwojowych uczniów, a przede wszystkim możliwość szybkiego reagowania w sytuacjach trudnych i kryzysowych. Decydującym aspektem w kontekście efektywności proponowanego modelu funkcjonowania poradni psychologiczno-pedagogicznych (PPP) są poszczególne wymiary organizacji pracy PPP, co przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Elementy organizacji pracy PPP

Pomieszczenia PPP	Pomieszczenia stanowiące centralę poradni, gabinety do dyspozycji na wyłączność znajdują się na terenach każdej ze szkół, gabinety są przeznaczone do przechowywania dokumentacji, materiałów potrzebnych do diagnozy i terapii, a przede wszystkim służą jako kameralne miejsca do odbywania rozmów z uczniami, konsultacji z nauczycielami i rodzicami oraz cotygodniowych spotkań zespołów. Większe pomieszczenia przeznaczone są do prowadzenia wszelkiego rodzaju zajęć z uczniami, rodzicami, możliwe jest również korzystanie z sal dydaktycznych, poza godzinami lekcyjnymi, w celu prowadzenia zajęć warsztatowych, psychoedukacyjnych i szkoleniowych przez pracowników PPP
Wyposażenie PPP	Standardowe, niezbędne do realizacji wszystkich zadań z zakresu diagnozy, terapii, konsultacji, superwizji; poradnia istnieje jako odrębna instytucja dysponująca własnym wyposażeniem oraz korzysta z bazy materialnej szkół
Czas pracy PPP	Godziny przedpołudniowe i popołudniowe, tygodniowy plan zajęć w poradni jest ustalany tak, żeby jeden dzień tygodnia miał wspólne pasmo na spotkania wszystkich pracowników PPP, by jednocześnie mogli spotkać się ze sobą wszyscy pracownicy
Zespół specjalistów PPP	Psycholog, pedagog, logopeda, doradca zawodowy, specjaliści prezentują różne, zintegrowane kompetencje i posiadają wielokierunkowe uprawnienia, wymiar etatów oraz ich liczba uzależniona jest od potrzeb placówki
Monitorowanie pracy PPP oraz stopnia efektywności realizowanych zadań	Nadzór pedagogiczny, ewaluacja wewnętrzna, jakościowa oraz ilościowa analiza uzyskanych efektów, ocena mocnych i słabych stron działalności poradni, planowanie dalszego rozwoju PPP

Źródło: Opracowanie własne

Zadania realizowane w szkołach i placówkach GFO przez PPP „Osiek”

Zadania oraz cele stawiane przed poradnią psychologiczno-pedagogiczną, co podkreślono już w prezentowanym modelu jej funkcjonowania, są bardzo zbliżone do modelu powszechnie funkcjonującego. Istotną zmianą, która w konsekwencji prowadzi do kolejnych modyfikacji, jest przeniesienie działalności poradni na teren szkół oraz innych placówek oświatowych. Organizacja pracy poradni ukierunkowana jest na realizację potrzeb wszystkich odbiorców

pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Oferta PPP „Osiek” koncentruje się na czterech zasadniczych typach zadań:

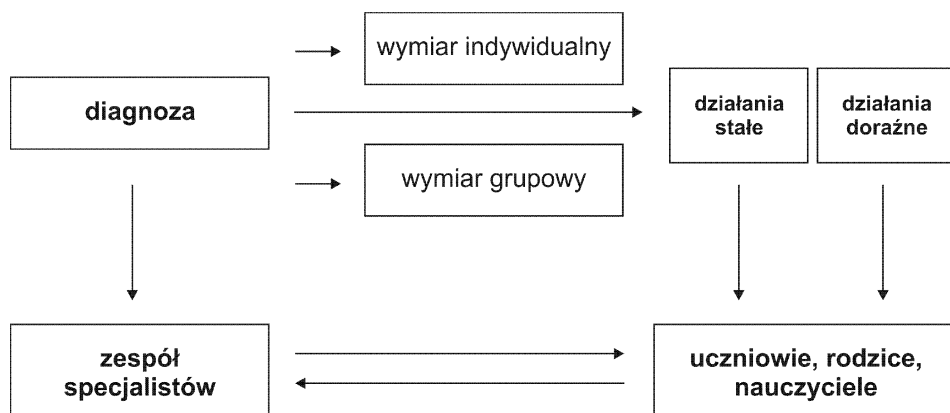
1. **Diagnozie:** potrzeb edukacyjnych, zasobów uczniów oraz ich środowiska rodzinnego, kwalifikowanie uczniów do odpowiednich form pomocy psychologiczno-pedagogicznej, logopedycznej, profilaktyki, wsparcia wychowawczego rodziców;
2. **Terapii:** konsultacje psychologiczne dla uczniów oraz ich rodziców ze wszystkich etapów edukacyjnych, terapia logopedycznej, terapia pedagogiczna (grupowa i indywidualna), zajęcia korekcyjno-kompensacyjne, zajęcia socjoterapeutyczne, interwencje psychologiczne i pedagogiczne;
3. **Doradztwie i poradnictwie:** psychologiczne, pedagogiczne, logopedyczne, zawodowe, rodzinne, pomoc w rozwiązywaniu kryzysów osobistych uczniów oraz ich rodziców;
4. **Profilaktyce:** uzależnień, podejmowania zachowań ryzykownych, zaburzeń rozwojowych, trudności wychowawczych, edukacji prozdrowotnej w aspekcie psychicznym i somatycznym.

Bezpośrednie działanie specjalistów zatrudnionych w poradni na terenie szkoły sprawia, że zadania te przeprowadzane są sprawnie, równoległe i spójnie, co zdecydowanie wpływa na realizację zakładanych celów. Taki sposób organizacji pracy poradni wyraźnie skraca czas podjęcia właściwych działań po dokonaniu diagnozy, co w aspekcie rozwoju człowieka jest czynnikiem istotnym. Podstawowe wyzwanie stawiane współczesnemu człowiekowi sprowadza się do konieczności permanentnego rozwoju. Psychologia rozwoju pokazuje, że rozwój człowieka jest możliwy w trakcie całego jego życia, lecz nie oznacza to, że każdy musi się rozwijać. Zakładamy jednak, że permanentny rozwój jednostki, jest nie tylko możliwy, lecz także konieczny do realizacji, jeżeli człowiek ma uniknąć wyalienowania, ma rozumieć wydarzenia dziejące się na jego oczach i korzystać z coraz to nowych zdobyczy cywilizacji (Oleszkowicz, Senejko, 2013, s. 18). W tym kontekście szczególne znaczenie mają działania wspierające rozwój ucznia na wczesnych etapach jego rozwoju oraz w okresie adolescencji. Pozytywna realizacja kolejnych zadań rozwojowych przygotowuje młodego człowieka do zmierzenia się z kolejnymi wyzwaniami współczesności w życiu dorosłym.

Istotne elementy opisujące, a jednocześnie wyróżniające diagnozę w PPP „Osiek” to: obserwacja codziennego funkcjonowania uczniów w trakcie różnych ich aktywności, dzięki stałej obecności specjalistów na terenie szkoły. Wzajemne przenikanie się struktur poradni i szkoły pozwala na realizację zajęć przez

specjalistów z całą klasą lub określoną jej częścią, w znanym i bezpiecznym dla uczniów środowisku szkolnym. W konsekwencji tego typu obserwacje umożliwiają zdobycie informacji o funkcjonowaniu dzieci w trakcie ich spontanicznych aktywności, a także o ich relacjach w grupie, sposobach radzenia sobie w sytuacjach trudnych, jak również dostarczają wiedzę na temat zasobów dziecka, które w innych okolicznościach mogłyby się nie ujawnić. Ponadto stała obecność specjalistów w szkole umożliwia wieloetapowy proces diagnozy, co pozwala na uwzględnienie kondycji psychofizycznej dziecka w danym momencie czy też zależnej od pory dnia, podjęcie dodatkowych działań diagnostycznych (z włączeniem innych narzędzi i metod) w sytuacji gdy dziecko wymaga pogłębienia procesu diagnozy. Warto podkreślić, że stały kontakt z nauczycielami to także istotne źródło informacji na temat uczniów, stwarzające szansę pogłębienia wiedzy na temat danego ucznia oraz pozyskania dodatkowych informacji dotyczących jego funkcjonowania. Dokonywanie ocen w procesie diagnozy wiąże się zatem z koniecznością uwzględnienia standardów normatywnych o charakterze rozwojowym i nierzadko społecznym ze względu na zróżnicowane oczekiwania i aspiracje edukacyjne środowiska życia jednostki oraz konieczność określania społecznych (środowiskowych) mechanizmów jej dysfunkcyjności (Wysocka, 2013, s. 103–104). Proces diagnozy, będącej fundamentem do dalszej pracy z uczniami, dopełniają konsultacje z rodzicami. Dostępność specjalistów poradni, teraz także online i telefoniczna jest dla tej grupy beneficjentów pomocy psychologiczno-pedagogicznej ważnym wsparciem, buduje poczucie wzajemnego zaufania, pomaga rodzicom poradzić sobie z różnymi emocjami, które pojawiają się na kolejnych etapach pracy z dzieckiem. Zespół specjalistów PPP „Osiek” organizuje cotygodniowe spotkania, w tym również z nauczycielami i rodzicami, które dedykowane są określonym trudnościom w pracy z uczniem i klasą. Wzajemne konsultacje w zespole specjalistów to ważny aspekt dochodzenia do konkluzji w procesie diagnozy, pozwalają one na wskazanie i zaplanowanie odpowiednich form oddziaływań w wymiarze indywidualnym i/lub grupowym.

Aktywne uczestnictwo specjalistów poradni w procesie wdrażania przez nauczycieli indywidualnego postępowania edukacyjnego czy terapeutycznego z uczniem, przygotowanego na miarę potrzeb i możliwości danego dziecka, stanowi bazę w budowaniu wysokich standardów pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkołach i placówkach oświatowych. Opisana tu sytuacja nie dotyczy tylko ucznia posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na określone trudności w jego psychospołecznym funkcjonowaniu.

Schemat 1. Proces diagnozy w przestrzeni szkolnej

Źródło: Opracowanie własne

Proszę zwrócić uwagę na to, że z jednej strony mamy do czynienia z socjalizacją: procesem, dzięki któremu dzieci coraz bardziej integrują się ze swoją społecznością, ucząc się i przyswajając sobie panujące w niej wartości i obyczaje – a z drugiej, z indywidualizacją: procesem umożliwiającym dzieciom tworzenie osobistej tożsamości, które wyraża ich własny, unikatowy wzorzec właściwości psychicznych. Oba te aspekty pozostają względem siebie w sprzeczności, choć są ze sobą ściśle powiązane (Schaffer, 2018, s. 333). Socjalizacja służy temu, by uczniowie stali się tacy jak inni, a indywidualizacja temu, by się od nich różnili. Wszeczhronne wsparcie uczniów uwzględnia opisane tu procesy tak istotne dla prawidłowego ich rozwoju psychospołecznego. Poprzez działania psychoedukacyjne, psychokorekcyjne i psychoterapeutyczne realizuje się i wspiera potrzeby uczniów, u których stwierdzono specyficzne trudności w uczeniu się lub ryzyko ich wystąpienia. Praca w grupach terapeutycznych, po właściwym doborze jej uczestników, uwzględniającym potrzeby i możliwości psychofizyczne uczniów, indywidualizacja metod oraz form pracy, to podstawowe i niezbędne elementy planowania oddziaływań na drodze do osiągnięcia zamierzonych efektów w obszarze pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Dobrym przykładem wskazującym jak omawiany model funkcjonowania poradni psychologiczno-pedagogicznej umożliwia tworzenie oferty przygotowanej „na miarę” konkretnej grupy odbiorców jest praca specjalistów z PPP „Osiek” w szkole międzynarodowej prowadzonej przez Gdańską Fundację Oświatową. Poza standardowymi zadaniami podejmowanymi przez specjalistów poradni takich jak we wszystkich szkołach GFO, praca w szkole międzynarodowej wiąże się z realizacją specyficznych zadań wynikających m.in. z powodu często zmieniającego się miejsca

zamieszkania uczniów, długiej rozłąki z rodzicami czy też z jednym z rodziców. Większość uczniów potrzebuje wsparcia w budowaniu poczucia bezpieczeństwa, w zrozumieniu pojawiających się w obliczu konkretnych wydarzeń emocji, czy też wreszcie uporządkowania doświadczeń, które zdobywają w nowym środowisku społecznym, w tym szkolnym. Zmiana kontekstu kulturowego, szkoły, najbliższego otoczenia w połączeniu z dynamiką zmian rozwojowych, może przyczynić się do wystąpienia zaburzeń zachowania i emocji. Stąd też, omawiany model pracy poradni umożliwi dokładne i bardziej wnikliwe poznanie uczniów, daje możliwość prowadzenia częstszych konsultacji stosownie do ich potrzeb, a co się z tym wiąże – sprzyja szybkiej identyfikacji problemów i zgłaszanych przez uczniów, rodziców, czy też nauczycieli – trudności. Taka organizacja pracy sprawia również, że psycholog i pedagog mogą reagować znacznie szybciej na konkretne zachowania uczniów, tym samym podejmować interwencje zaraz po zaistnieniu problemu. Zmiany w okresie adolescencji, a na tym etapie rozwoju jest większość uczniów, mają wielopłaszczyznowy i intensywny charakter, dlatego też kryzys rozwojowy w tej fazie życia jest dla nastolatków niezwykle przełomowy, a zarazem stanowi czas próby dla ich rodziców i nauczycieli. Zanim dorastający uczeń odnajdzie siebie i odkryje jaki jest i co potrafi, a czego nie, zanim odkryje i ustali jak widzą go inni, będzie podejmował liczne i nierzadko bardzo ryzykowne próby, aby się o tym przekonać (Brzezińska i in., 2016, s. 249). Zatem niezbędne jest zaangażowanie szkoły w proces rozwoju uczniów, tworzenie warunków do wspólnego pokonywania tych trudności oraz kryzysów, będących często swoistym przełomem w funkcjonowaniu adolescentów.

Realizacja zadań poradni w oparciu o prezentowany model umożliwia bardziej dokładne i wnikliwe poznanie uczniów, stwarza możliwość odbywania systematycznych konsultacji stosownie do potrzeb wszystkich odbiorców pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Specjaliści poradni stają się osobami widocznymi, dostępnymi dla uczniów, rodziców oraz nauczycieli, towarzysząc im w różnych zajęciach, są tuż obok, co decydowanie ułatwia wzajemny kontakt, a przede wszystkim kształtuje wśród uczniów postawę świadomego uczestnictwa we własnym rozwoju i w procesie przezwyciężania własnych problemów.

Wsparcie nauczycieli oraz pogłębiona współpraca z rodzicami

Wielu uczniów w swojej karierze szkolnej doświadcza różnych trudności. Mogą one mieć charakter przejściowy i występować na początkowym etapie

nauki, mogą pojawiać się później np. a okresie dojrzewania, ale mogą także towarzyszyć dziecku przez cały okres nauki. Niepowodzenia te rzutują zazwyczaj na rozwój psychofizyczny ucznia w późniejszych okresach jego życia, ponieważ nauka i szkoła to nie tylko nabywanie wiedzy i umiejętności, lecz przede wszystkim tworzenie się osobowości każdego ucznia oraz jego intensywny rozwój społeczny (Fabiszewska, 2015, s. 289). W minimalizowaniu negatywnych skutków wspomnianych tu trudności, a także w aktywnym ich zapobieganiu kluczową rolę odgrywa pomoc psychologiczno-pedagogiczna tworząca płaszczyznę do współpracy i wzajemnego zrozumienia środowiska szkolnego oraz rodzinnego. Rodzice i nauczyciele jako sprzymierzeńcy, jak brzmi tytuł książki Marii Mendel (2007) w procesie wychowania uczniów, w obecnej rzeczywistości, to warunek konieczny na drodze prawidłowego rozwoju dzieci i młodzieży. W przymierzu zawsze najpierw wchodzi o to, aby się wzajemnie poznać i dzięki temu lepiej zrozumieć. Nauczyciele pracują wówczas z poczuciem sensu i widzą korzystne efekty swoich działań w dobrze rozwijających się uczniach. Żaden współczesny nauczyciel, kontaktując się z dzieckiem jedynie w szkole, poza środowiskiem jego życia, w dodatku średnio zaledwie trzy-cztery godziny dziennie (lub krócej), nie jest w stanie spełnić wymagań współczesnej edukacji. Tylko we współpracy z domem, z rodzicami i najbliższym otoczeniem ucznia nauczyciele mogą skutecznie realizować stawiane przed nimi cele (Mendel, 2007, s. 53). Dostępność specjalistów na terenie szkoły i tym samym możliwość bezpośredniego, nawet krótkiego i często spontanicznego kontaktu z nauczycielami oraz rodzicami, tworzy solidny fundament, na którym budowana jest współpraca między tymi beneficjentami pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Nie bez znaczenia jest także znajomość realiów danej szkoły jaką mają obecni w niej specjaliści PPP. Wszystkie te działania pomagają budować uczniom bezpieczne wielokierunkowe więzi: między sobą, z nauczycielami oraz z pracującymi w szkole specjalistami. Tym samym rodzice uczniów postrzegają szkołę jako miejsce, w którym nie tylko potrzeby edukacyjne ich dzieci są zaspakajane, ale również jako przestrzeń ich całościowego i bezpiecznego rozwoju, o wysokim poziomie wrażliwości na potrzeby emocjonalno-społeczne dziecka. W ramach wsparcia oferowanego przez PPP „Osiek” psychologdy i pedagogdy prowadzą dla rodziców: regularne konsultacje indywidualne, grupowe zajęcia psychoedukacyjne, indywidualne spotkania o charakterze terapeutycznym, a także uczestniczą wspólnie z rodzicami w spotkaniach z opiekunami klas. Ta dostępność specjalistów, cykliczne dostarczanie wiedzy na temat rozwoju psychospołecznego dziecka czy potencjalnych trudności w jego zachowaniu, sprzyja budowaniu dobrego porozumienia między nauczycielami a rodzicami.

Te działania otwierają szeroko drzwi do bardziej efektywnej pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniom na różnych etapach ich rozwoju. Podstawą tego skutecznego poradnictwa jest organizowanie go blisko ucznia oraz jego rodziców i nauczycieli, którzy wspólnie czynią z tej niełatwej i dynamicznej drogi rozwoju swoich podopiecznych, ciekawą przygodę, rozbudzają ciekawość poznawczą oraz wrażliwość na drugiego człowieka.

Podsumowanie

Udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniom oraz ich rodzicom odbywa się przede wszystkim w trakcie bieżącej i systematycznej pracy wychowawczej oraz dydaktycznej w szkole. Praca zróżnicowanego zespołu specjalistów poradni na terenie szkół stwarza możliwości szybkiego, sprawnego i adekwatnego do potrzeb reagowania na problemy uczniów oraz zmiany w ich zachowaniu. Proponowany model pracy poradni angażuje w wysokim stopniu rodziców i nauczycieli w proces rozwoju psychospołecznego uczniów, czyniąc ich także aktywnymi beneficjentami tej pomocy. Wiąże się z określonymi zmianami w organizacji pracy szkoły. W dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości społecznej i gospodarczej działania podejmowane teraz, kierują nas ku przyszłości. Pedagogika innowacyjności akcentuje konieczność wyposażania młodego człowieka w nowe kompetencje dotyczące procesu uczenia się oraz wykorzystania zdobywanej wiedzy (Konst, Kairisto-Mertanen, 2018). Konieczne zatem stają się zmiany w poradnictwie psychologiczno-pedagogicznym.

Nowy model funkcjonowania poradni poprzez wspólne działanie rozwija poczucie sprawstwa zarówno u kadry pedagogicznej, jak i rodziców. Praca zespołu specjalistów wraz z nauczycielami i rodzicami to poszukiwanie nowych rozwiązań, kreowanie pedagogiczne, diagnoza potencjałów podopiecznych i nieustanne uczenie się od siebie nawzajem. Proponowany model pracy poradni psychologiczno-pedagogicznej wspólnie ze szkołą stwarza możliwości budowania u uczniów kompetencji kierowania własnym rozwojem (*empowerment*), rozwiązywania trudności oraz poszukiwania konstruktywnych rozwiązań (Kimwarye i in., 2014, s. 52). Tym samym przygotowuje uczniów do samodzielności życiowej i podejmowania autonomicznych decyzji, a także przyjmowania za nie odpowiedzialności.

References

- Brzezińska, A. I., Appelt, K., Ziółkowska, B. (2016). *Psychologia rozwoju człowieka*. Sopot: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Czabała, J. Cz. (2015). *Poradnictwo psychologiczne*. W: Cz. Czabała, S. Kluczyńska (red.), *Poradnictwo psychologiczne* (s. 16–44). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Fabiszewska, G. (2015). *Poradnictwo psychologiczne w trudnościach szkolnych*. W: Cz. Czabała, S. Kluczyńska (red.), *Poradnictwo psychologiczne* (s. 255–290). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Feldman, R. (2018). *Development cross the life span*. Edinburgh Gate: Pearson Education Limited.
- Kargulowa, A. (2006). *O teorii i praktyce poradnictwa. Podręcznik akademicki*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kimwaley, M. C., Chirure, H. N., Omondi, M. (2014). Teacher Empowerment in Education Practice: Strategies, Constraints and Suggestions. *Journal of Research & Method in Education*, nr 2, Ver. II, 51–56. Dostęp na: www.iosrjournals.org.
- Konst, T., Kairisto-Mertanen, L. (2018). *Innovation pedagogy*. Turku: Turku University of Applied Sciences, Finland.
- MEN. (2010). *Podniesienie efektywności kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*. Materiały szkoleniowe, część 1. Warszawa: Ministerstwo Edukacji Narodowej.
- Mendel, M. (2007). *Rodzice i nauczyciele jako sprzymierzeńcy*. Gdańsk: Wydawnictwo Harmonia.
- Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 18 grudnia 2015 r., w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o fundacjach, Dz.U. z 2016 r., poz. 40.
- Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 14 października 2016 r., w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz.U. z 2016 r., poz. 1817.
- Olesznowicz, A., Senejko, A. (2013). *Psychologia dorastania, zmiany rozwojowe w dobie globalizacji*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r., zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych – Dz.U. poz. 199 oraz z 2017 r. poz. 1647.
- Schaffer, H. R. (2005). *Psychologia dziecka*, tłum. A. Wojciechowski. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Skalbania, B. (2010). *Diagnostyka pedagogiczna. Wybrane obszary badawcze i rozwiązania praktyczne*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Wysocka, E. (2013). *Diagnostyka pedagogiczna. Nowe obszary i rozwiązania*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.